

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ ĐẠO ĐỨC NGÀNH Y

VÀ SỰ VẬN DỤNG THỰC TIỄN Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

HỒ THỊ KIM NHUNG

Trưởng Quân sự Quân khu 7

Chủ tịch Hồ Chí Minh - Vị lãnh tụ thiên tài, Người thầy vĩ đại của cách mạng Việt Nam, Danh nhân văn hóa thế giới. Trong hệ thống tư tưởng của Hồ Chí Minh có tư tưởng về đạo đức nói chung và y đức nói riêng. Tư tưởng của Hồ Chí Minh về đạo đức người thầy thuốc có nội dung khoa học sâu sắc và có ý nghĩa thực tiễn to lớn. Sinh thời, Người đặc biệt coi trọng và luôn quan tâm đến xây dựng nền y học Việt Nam và y đức của người thầy thuốc. Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, “Ngành y tế cũng như các thầy thuốc Việt Nam “Lương y phải như từ mẫu”, phải là người mẹ hiền; phải chú trọng kết hợp Đông, Tây y và hết lòng yêu thương, chăm sóc người bệnh”. Đã có nhiều công trình nghiên cứu tư tưởng của chủ tịch Hồ Chí Minh về đạo đức người thầy thuốc và sự vận dụng tư tưởng đó ở người thầy thuốc Việt Nam. Tuy nhiên, giá trị trong tư tưởng của Hồ Chí Minh về đạo đức người thầy thuốc vẫn cần được nghiên cứu làm sáng tỏ hơn, đặc biệt, cần được người thầy thuốc Việt Nam vận dụng tốt hơn.

1. Tư tưởng Hồ Chí Minh về đạo đức ngành y

Trong suốt cuộc đời hoạt động của mình, Hồ Chí Minh luôn thể hiện rõ và đặc biệt coi trọng việc trau dồi, rèn luyện y đức cho người cán bộ y tế. Ngay khi Cách mạng tháng Tám thành công, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã đặc biệt quan tâm đến giáo dục đạo đức cách mạng cho cán bộ ngành y tế. Trong Thư gửi Hội nghị Quân y, tháng 3-1948, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã chỉ rõ: “Người thầy thuốc chẳng những có nhiệm vụ cứu chữa bệnh tật mà còn phải nâng đỡ tinh thần những người ốm yếu”. Khi gặp “một số anh em quân nhân không được trấn tĩnh, người thầy thuốc “nên lấy lòng nhân loại và tinh thần ái mà cảm động cảm hóa họ. Người ta có câu: “Lương y kiêm từ mẫu”, nghĩa là

một người thầy thuốc đồng thời phải là một người mẹ hiền”. Nhiệm vụ của ngành y tế và phẩm chất của người thầy thuốc được Người viết trong thư gửi Hội nghị Cán bộ y tế toàn quốc, tháng 6-1953. Người cho rằng: “Phòng bệnh cũng cần thiết như trị bệnh, để làm tròn nhiệm vụ ấy, cán bộ y tế cần phải thương yêu người bệnh như anh em ruột thịt, tận tâm, tận lực phục vụ nhân dân. Người nhấn mạnh: “Lương y phải kiêm từ mẫu”. Hồ Chí Minh yêu cầu: Cán bộ y tế nên thực hiện điều này. Trong thư gửi Hội nghị cán bộ y tế toàn quốc năm 1953 Người viết: “Sức khỏe của cán bộ và nhân dân được bảo đảm thì tinh thần càng hăng hái. Tinh thần và sức khỏe đầy đủ thì kháng chiến càng nhiều thắng lợi, kiến quốc càng

mau thành công. Nhiệm vụ ấy có hai phần: Phòng bệnh cũng cần thiết như trị bệnh...”. Điềm cốt lõi trong tư tưởng y đức của Hồ Chí Minh là người thầy thuốc phải như một mẹ hiền. Trong lời căn dặn “Luong y phải như từ mẫu”, Bác dùng chữ “phải” với mong muốn nhấn mạnh, người thầy thuốc đồng thời phải là người mẹ hiền, phải hội tụ đầy đủ các đức tính tốt đẹp như dịu dàng, tận tình, chu đáo, chịu khó, chịu khổ, sẵn sàng hy sinh để làm tròn phận sự cứu người. Có tình thương của người mẹ hiền thì người thầy thuốc tránh được những thói xấu, như vụ lợi, tiêu cực, hách dịch, lạnh lùng khi tiếp xúc với người bệnh, tắc trách trong công việc. “Luong y phải như từ mẫu” là cốt lõi của đạo đức ngành y.

Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, “đức” là thước đo lương tâm và nghĩa vụ của người thầy thuốc đối với người bệnh, là yêu cầu căn bản, là gốc của người thầy thuốc; còn “tài” là năng lực chuyên môn biểu hiện ở tính hiệu quả trong việc chăm sóc, bảo vệ sức khỏe và khám chữa bệnh cho nhân dân. Chủ tịch Hồ Chí Minh cho rằng, đức và tài có quan hệ mật thiết với nhau. Trong quan hệ đó, đức phải đứng trước tài, cũng như hồng phải đứng trước chuyên; vì vậy phải có chính trị trước rồi mới có chuyên môn, chính trị là đức, chuyên môn là tài. Có tài mà không có đức là hỏng... Người khẳng định: “Có tài phải có đức. Có tài không có đức, tham ô hủ hóa có hại cho nước. Có đức không có tài như ông bụt ngồi trong chùa, không giúp ích được cho ai”. Trong nghề y đức là cơ sở, động lực cho mọi hành vi của thầy thuốc đối với người bệnh. Khi có đức, tài góp phần làm cho đức càng lớn và sáng hơn. Ngược lại, nếu thầy thuốc chỉ có tài mà thiếu đức thì tài năng ấy cũng có nguy cơ bị lạm dụng phục vụ cho toan tính ích kỷ, gây tổn hại đến lợi ích của người bệnh.

Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, nghề thầy thuốc là một nghề đặc biệt, trực tiếp liên quan đến sức khỏe, tính mệnh của con người. Tính mạng và sức khỏe của người dân được phó thác cho người thầy thuốc, vì thế mà xã hội luôn có những đòi hỏi rất cao về chuyên môn và nhất là tinh thần phục vụ, về đạo đức mỗi người thầy thuốc. Thầy thuốc phải giàu lòng nhân ái, không những có nhiệm vụ chữa bệnh mà còn nâng cao tinh thần cho người bệnh

trong khi họ đang gặp hoàn cảnh khó khăn. Theo Người, y đức của người thầy thuốc là lương tâm đạo đức, là trách nhiệm bổn phận của người thầy thuốc. Người còn phân tích, người y tá không những là một nghề nghiệp, mà còn là nghĩa vụ. Việc giữ gìn, bồi dưỡng sức khỏe của dân tộc, người y tá phải gánh một phần quan trọng. Để hoàn thành tốt nhiệm vụ cao cả vừa “cứu chữa bệnh” vừa “nâng đỡ tinh thần những người ốm yếu” đòi hỏi người cán bộ y tế phải có lòng yêu ngành, yêu nghề, coi việc chăm sóc sức khỏe nhân dân là lẽ sống, là niềm vui, là hạnh phúc của chính bản thân mình. Trong hoạt động của người thầy thuốc thì quan hệ giữa người thầy thuốc và bệnh nhân là quan hệ chủ yếu và đặc biệt, đó là người bệnh luôn ở thế bị động, thế phụ thuộc vào người thầy thuốc, họ còn lo lắng về sức khỏe và việc chi phí tiền bạc để chữa bệnh, nhưng cũng có nhiều người sẵn sàng bỏ rất nhiều tiền mong lấy lại sức khỏe, họ không có chuyên môn nên hoàn toàn phụ thuộc vào bác sĩ. Với vai trò là người thầy thuốc nếu họ không có lương tâm, trách nhiệm thì họ rất dễ lợi dụng tình thế này để gây khó dễ cho người bệnh, không nhiệt tình, chữa cho xong hoặc bị đồng tiền chi phối. Như vậy để hoàn thành tốt nhiệm vụ của mình, người thầy thuốc cần hội tụ cả năng lực chuyên môn và đạo đức nghề nghiệp thì mới thực hiện được sứ mệnh của mình là trị bệnh cứu người.

2. Vận dụng thực tiễn tư tưởng của Hồ Chí Minh về đạo đức người thầy thuốc ở Việt Nam hiện nay

Vấn đề nâng cao đạo đức cách mạng cho cán bộ y tế đã được Đảng và Nhà nước, các ban ngành liên quan quan tâm sâu sắc. Dưới ánh sáng tư tưởng Hồ Chí Minh, chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách pháp luật của Nhà nước, ngành y tế qua các giai đoạn phát triển đã xây dựng nên một hệ thống quy tắc, chuẩn mực về y đức đầy đủ, toàn diện, phong phú, sâu sắc mang đậm tính nhân văn. Các văn bản này đã và đang được thực hiện và đạt được những kết quả rõ rệt. Hầu hết cán bộ ngành y ở Việt Nam đều thực hiện tốt các chuẩn mực về y đức theo tư tưởng Hồ Chí Minh.

Tuy nhiên, bên cạnh mặt tích cực đó, đạo đức nghề nghiệp của một bộ phận cán bộ ngành y đang

xuống cấp. Do tác động của đời sống kinh tế - xã hội, mặt trái nền kinh tế thị trường, nên y đức cũng phải trải qua những bước thăng trầm, thậm chí có lúc suy thoái, xuống cấp. Tình trạng “*suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, tệ tham nhũng, lãng phí, hư hỏng*” đang diễn ra trong một bộ phận không nhỏ cán bộ đảng viên và người thầy thuốc. Hiện tượng thiếu tinh thần trách nhiệm của cán bộ y tế khi làm nhiệm vụ, gây tác hại đến tính mạng, sức khỏe của người bệnh. Đặc biệt, có sự phân biệt đối xử với bệnh nhân, người có tiền thì được quan tâm, chăm sóc chu đáo tận tình, được kê thuốc tốt, còn người nghèo thì bị phân biệt đối xử, thờ ơ, không được quan tâm. Sự xuống cấp đạo đức ở một bộ phận không nhỏ người thầy thuốc đã ảnh hưởng tiêu cực đến công tác bảo vệ, chăm sóc sức khỏe cho nhân dân và sự phát triển của ngành y tế. Để đẩy lùi sự xuống cấp đạo đức trong ngành y, đội ngũ người thầy thuốc phải học tập, làm theo tư tưởng y đức Hồ Chí Minh. Họ cần phấn đấu trở thành người thầy thuốc đức độ, bao dung, yêu thương bệnh nhân như mẹ hiền. Đây là nhiệm vụ đặt ra hết sức vẻ vang nhưng cũng vô cùng khó khăn đối với cán bộ ngành y tế. Để nâng cao hiệu quả vận dụng tư tưởng của Hồ Chí Minh về y đức, cán bộ y tế trong giai đoạn hiện nay cần phải tập trung ở một số những nội dung cơ bản sau:

Thứ nhất, cần tăng cường công tác giáo dục đạo đức cho đội ngũ những người hoạt động trong ngành y

Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định. Đạo đức cách mạng không phải từ trên trời sa xuống. Nó do đấu tranh, rèn luyện bền bỉ hàng ngày mà phát triển và củng cố. Cũng như ngọc càng mài càng sáng, vàng càng luyện càng trong. Đồng thời Người còn nói: “*Muốn gột rửa sạch những vết tích xấu xa của xã hội cũ, muốn rèn luyện đạo đức cách mạng, thì chúng ta phải ra sức học tập, tu dưỡng, tự cải tạo để tiến bộ mãi. Nếu không cố gắng để tiến bộ, thì tức là thoái bộ, là lạc hậu*”. Công tác giáo dục y đức cho cán bộ y tế là đặc biệt quan trọng. Công tác giáo dục y tế phải được tiến hành thường xuyên, nghiêm túc ngay khi người cán bộ y tế còn đang trong quá trình

đào tạo tại các trường y và trong suốt quá trình hành nghề. Y đức không tự nhiên mà có, nó chỉ được xây dựng và hình thành thông qua các con đường giáo dục. Các trường y, các cơ sở y tế, bệnh viện cần phải coi giáo dục y đức là một trong những nhiệm vụ gắn liền với công tác đào tạo, quản lý hoạt động chuyên môn, quản lý hoạt động nghề nghiệp; cần tạo ra những điều kiện thuận lợi để mỗi người thầy thuốc rèn luyện, tu dưỡng đạo đức ngay trong hoạt động chuyên môn, nghề nghiệp, trong quan hệ sống của họ. Y đức của người thầy thuốc luôn gắn với năng lực và trình độ chuyên môn. Nếu thầy thuốc chuẩn đoán sai lệch, điều trị không chính xác và xảy ra hậu quả đáng tiếc, thì họ cũng không thể là người thầy thuốc có y đức, tận tâm với người bệnh được. Đồng thời muốn giáo dục người khác sống đạo đức thì bản thân người làm công tác giáo dục cần phải sống có đạo đức. Giáo dục đạo đức là công việc của cả xã hội, mỗi người. Cả lãnh đạo cũng như người dân đều vừa là chủ thể, đồng thời lại vừa là đối tượng của giáo dục đạo đức. Mỗi người Việt Nam đều có thể làm việc tốt để trở thành người tốt, trở thành tấm gương về mặt đạo đức. Vì thế, Chủ tịch Hồ Chí Minh nhắc nhở cán bộ: “*những gương người tốt làm việc tốt muôn hình muôn vẻ là vật liệu quý để các chú xây dựng con người... Lấy gương người tốt, việc tốt để hàng ngày giáo dục lẫn nhau là một trong những cách tốt nhất để xây dựng Đảng, xây dựng các tổ chức cách mạng, xây dựng con người mới, cuộc sống mới*”.

Như vậy để nâng cao y đức cho cán bộ y tế, trước hết, những người thầy, người lãnh đạo phải là tấm gương đạo đức để người học sinh, cấp dưới noi theo. Nghề y là một nghề cao quý, được xã hội tôn vinh, những người thầy thuốc phải không ngừng học tập, nâng cao trình độ chuyên môn, rèn luyện y đức. Đúng như Vũ Hoài Nam nhấn mạnh: “*Ngành y là một ngành có liên quan trực tiếp đến sức khỏe và tính mạng của con người. Đó là vốn quý nhất, nên đòi hỏi người làm việc trong ngành y càng phải có phẩm chất đạo đức đặc biệt. chính vì thế, bản thân các cán bộ y tế cũng phải luôn tự giác bồi dưỡng, rèn luyện y đức, học tập tiếp thu những tinh hoa y học*

hiện đại và kế thừa y học cổ truyền dân tộc. Người cán bộ y tế phải yêu thương con người khoan dung độ lượng, luôn động viên giúp đỡ người bệnh, họ phải tận tụy với nghề, ham mê công việc, không ngừng phấn đấu để nâng cao trình độ chuyên môn. Trong nền kinh tế thị trường hiện nay, họ lại cần phải nghiên cứu vận dụng y đức và tùy vị trí công tác của mình để tạo điều kiện hoàn thành tốt nhiệm vụ được giao đó chính là thể hiện tinh thần trách nhiệm với nghề nghiệp, thực hiện lời dạy của Người.

Thứ hai, cần phát huy tính chủ động, tích cực và tạo điều kiện thuận lợi cho đội ngũ những người hoạt động trong ngành y tự giáo dục, tự rèn luyện, tự tu dưỡng đạo đức

Để nâng cao hiệu quả của giáo dục đạo đức cho người thầy thuốc hiện nay, bên cạnh việc đẩy mạnh và nâng cao chất lượng các hình thức, các biện pháp giáo dục, thì cần khuyến khích tính chủ động, tích cực và tạo điều kiện thuận lợi cho người thầy thuốc tự giáo dục, rèn luyện, tu dưỡng đạo đức. Quá trình tự giáo dục đạo đức của người thầy thuốc có một vị trí đặc biệt không thể thay thế. Quá trình tự giáo dục, khách thể tự biến mình thành “chủ thể”, chủ động tiếp nhận những tác động từ bên ngoài để tự giáo dục, tự rèn luyện bản thân, đây là yếu tố rất cần thiết trong tu dưỡng đạo đức của người thầy thuốc. Để làm được điều này đòi hỏi chủ thể (tức là người thầy thuốc) phải có một nghị lực, ý chí quyết tâm cao, chiến thắng được bản thân, vượt lên trên những hạn chế của bản thân. Để tự giáo dục đạo đức của người thầy thuốc có hiệu quả cao, bản thân người thầy thuốc phải nhận thức được yêu cầu của xã hội, của tập thể, phải có lý tưởng sống, trách nhiệm và lương tâm nghề nghiệp, biết tuân thủ theo những nguyên tắc, chuẩn mực của xã hội, kiên quyết đấu tranh với những tiêu cực, ủng hộ mạnh mẽ những cái tích cực trong quan hệ với bệnh nhân, với đồng nghiệp và với bản thân.

Để nâng cao hiệu quả hoạt động tự giáo dục y đức của người thầy thuốc thì cần nhận thức sâu sắc mục đích, ý nghĩa của hoạt động tự giáo dục, xây dựng ý chí, tầm quan trọng tự giáo dục, tự bồi dưỡng nhằm nâng cao y đức cho bản thân. Trên cơ sở kết

quả giáo dục y đức của đơn vị, sự hướng dẫn giúp đỡ của đồng nghiệp, người thầy thuốc cần quán triệt sâu sắc chức trách nhiệm vụ được giao, cùng với nội dung, cách thức, phương pháp tự giáo dục, tự bồi dưỡng năng lực của mình; cần tự học tập, tự bồi dưỡng nâng cao phẩm chất đạo đức nghề nghiệp. Kế hoạch tự giáo dục, tự bồi dưỡng y đức của người thầy thuốc cần được xây dựng theo một quy trình chặt chẽ, nội dung tự giáo dục phải toàn diện cả về kiến thức, kinh nghiệm, kỹ năng nghề nghiệp đến những nguyên tắc, quy tắc, chuẩn mực y đức. Người thầy thuốc cần hướng hoạt động tự giáo dục của mình vào những nội dung cụ thể theo chức trách, nhiệm vụ chuyên môn; cần có tinh thần tự rèn luyện, tự phê bình để khắc phục loại trừ những thái độ, hành vi của bản thân không phù hợp với chuẩn mực y đức cần có trong hoạt động chuyên môn tại đơn vị cơ sở. Tự giáo dục, tự rèn luyện là quá trình công phu, kiên trì nên không được nôn nóng, đốt cháy giai đoạn. Người thầy thuốc cần nghiêm túc với chính mình, chủ động kiên trì thực hiện kế hoạch đã đặt ra bằng những nội dung và phương pháp tự giáo dục phù hợp. Bản thân của quá trình này là giải quyết tốt mối quan hệ giữa quá trình tự giáo dục và giáo dục y đức, biến quá trình giáo dục thành tự giáo dục, phát triển và hoàn thiện hơn phẩm chất đạo đức của người thầy thuốc nhân dân.

Thứ ba, cần đa dạng hóa các hình thức giáo dục đạo đức cho những cho đội ngũ những người hoạt động trong ngành y

Hình thức giáo dục truyền thống như tuyên truyền, giảng dạy những chuẩn mực đạo đức của người thầy thuốc. Việc học tập này được thực hiện qua các đợt tập huấn, các lớp học ngắn hạn theo định kỳ. Trong các lớp học cần thông tin, cung cấp kịp thời cho tất cả các thầy thuốc những yêu cầu mới, những vấn đề nảy sinh từ thực tiễn khám, chữa bệnh ở trong nước cũng như thế giới. Các thầy thuốc cần cập nhật những thành tựu, những tấm gương y đức để học tập và cũng đưa ra phê phán những hành vi thiếu đạo đức, thiếu trách nhiệm. Đưa ra những lý giải, những đánh giá, đề xuất cá nhân về những vấn đề đạo đức nảy sinh để tìm cách khắc phục. Về mặt

thực hành, quán triệt tư tưởng Hồ Chí Minh, đạo đức cách mạng không phải từ trên trời sa xuống, nó do rèn luyện, tu dưỡng không ngừng mà hình thành và phát triển. Cần đẩy mạnh giáo dục đạo đức cho người thầy thuốc chính ngay trong quá trình hành nghề, khám chữa bệnh, thực hiện các quan hệ của họ cả với tư cách người thầy thuốc, cả với tư cách người công dân. Theo nghĩa đó, ngành y tế, các cơ sở y tế, bệnh viện cần gắn giáo dục đạo đức với việc tạo các điều kiện thuận lợi trong hành nghề của người thầy thuốc, giúp người thầy thuốc rèn luyện và thể hiện y đức qua các quan hệ xã hội, với bệnh nhân, với đồng nghiệp và với chính bản thân. Bên cạnh đó, khuyến khích các thầy thuốc tham gia các lớp tập huấn, các hoạt động nghiên cứu khoa học, các hoạt động chính trị - xã hội (như khám chữa bệnh miễn phí cho người nghèo vùng sâu, vùng xa, các phong trào hiến máu tình nguyện, làm từ thiện...). Tất cả những phong trào, những hoạt động trên đều rất cần thiết, mỗi hình thức giáo dục đều có vai trò và vị trí nhất định, tuy nhiên mỗi cơ sở y tế, mỗi bệnh viện cần chủ động và tích cực sáng tạo nhiều hình thức, nhiều biện pháp cụ thể để giáo dục, qua đó nâng cao chất lượng và hiệu quả của công tác giáo dục đạo đức cho người thầy thuốc ở nước ta hiện nay.

Hiện nay, nhất là khi cả nước ta đang tập trung vào nhiệm vụ phòng, chống dịch Covid-19 “như chống giặc”, cần tiếp tục học tập và làm theo tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng ngành y và đạo đức của người thầy thuốc, đó là: Thường xuyên nâng cao đạo đức cách mạng của người thầy thuốc. Đây vừa là định hướng vừa là yêu cầu nhiệm vụ ngành y. Bởi lẽ, đạo đức nói chung và y đức nói riêng phải được xây dựng từng bước một cách tự giác thông qua quá trình hoạt động thực tiễn của mỗi con người. Đồng thời thường xuyên làm tốt công tác giáo dục nâng cao đạo đức, trách nhiệm nghề nghiệp của các y, bác sĩ là giải pháp quan trọng hàng đầu nhằm đảm bảo sự thống nhất giữa nâng cao ý thức và hành vi y đức cho người thầy thuốc hiện nay. Xây dựng môi trường y đức thật sự trong sạch, lành mạnh, đi đôi với việc đấu tranh chống biểu hiện tiêu cực về y đức ở các bệnh viện hiện nay. Đây vừa là định hướng vừa là

giải pháp quan trọng để xây dựng ngành y thời kỳ mới và hoàn thiện nhân cách cho người thầy thuốc và y đức cách mạng cho họ theo tư tưởng Hồ Chí Minh. Ngành y, các cấp ủy, tổ chức Đảng cần làm tốt công tác quy hoạch, quản lý, đào tạo, sử dụng cán bộ; nâng cao đời sống vật chất, tinh thần cho người thầy thuốc, tạo động lực giúp cán bộ y, bác sĩ vươn lên tự tu dưỡng, rèn luyện nâng cao phẩm chất đạo đức cách mạng phấn đấu “vừa hồng, vừa chuyên”.

Trước tình hình dịch Covid-19 đang lan rộng khắp thế giới, quán triệt, học tập và làm theo tư tưởng y đức Hồ Chí Minh trở thành phương châm hành động cụ thể; là sợi chỉ đỏ xuyên suốt quá trình chỉ đạo xây dựng và phát triển nền y học Việt Nam. Ngành y và đội ngũ cán bộ y, bác sĩ cần tiếp tục chủ động, tích cực nghiên cứu, học tập nâng cao trình độ chuyên môn, ứng dụng tiến bộ khoa học của y học thế giới vào hoạt động khám, chữa bệnh. Rèn luyện y đức, vững vàng bản lĩnh chính trị, đấu tranh với những cám dỗ, tiêu cực để bảo vệ sự trong sáng, giữ gìn hình ảnh cao đẹp của người thầy thuốc Việt Nam. Đó là việc làm vừa thường xuyên, liên tục, cấp bách, lâu dài của Ngành y, của người thầy thuốc Việt Nam, nhằm nâng cao hiệu quả khám, chữa bệnh; mãi mãi xứng đáng với niềm tin cậy của Đảng, Nhà nước và nhân dân.

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Tập I, II, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2021.
2. Hồ Chí Minh, Toàn tập, tập 5, Nxb CTQG, Hà Nội, 2011.
3. Hồ Chí Minh, Toàn tập, tập 8, Nxb CTQG, Hà Nội, 2011.
4. Hồ Chí Minh, Toàn tập, tập 7, Nxb CTQG, Hà Nội, 2011.
5. Hồ Chí Minh, Toàn tập, tập 12, Nxb CTQG, Hà Nội, 2011.
6. Hồ Chí Minh, Toàn tập, tập 9, Nxb CTQG, Hà Nội, 2011.